

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/સેકન્ડ અપીલ નં. ૧૮૫/૨૦૦૬

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી દેવન એમ. દેસાઈ

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર?	હા	ના

=====

પટેલ ગોવિંદભાઈ વશરામભાઈ

વિરુદ્ધ

ડિસ્ટ્રિક્ટ પંચાયત સુરેન્દ્રનગર મારફત અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ વતી શ્રી એ.બી. ગટેશણિયા (૩૭૬૬)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ વતી સુશ્રી આર.વી. આચાર્ય (૧૧૨૪)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ માટે રૂલ બજાવેલ છે

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી દેવન એમ. દેસાઈ

તારીખ: ૧૮/૦૩/૨૦૨૬

ચુકાદો

૧. હાલની સેકન્ડ અપીલ ધ કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ (જે હવે પછી "સદર કોડ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ અપીલકર્તા - મૂળ ફરિયાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જે રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નં. ૧૮/૨૦૦૪ માં સુરેન્દ્રનગર ખાતેના વિદ્વાન પ્રિસાઈડિંગ ઓફિસર, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નં. ૩ દ્વારા ૨૧/૦૮/૨૦૦૬ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદા અને હુકમનામાને પડકારે છે. સુરેન્દ્રનગર ખાતેના વિદ્વાન પ્રિસાઈડિંગ ઓફિસર, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નં. ૩ એ હાલના સામાવાળા, જેઓ મૂળ પ્રતિવાદીઓ હતા, તેમની અપીલ મંજૂર કરીને સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૩૮/૨૦૦૦ માં સુરેન્દ્રનગર ખાતેના વિદ્વાન રજા જોઈન્ટ સિવિલ જજ (એસ.ડી.) દ્વારા ૨૭/૧૦/૨૦૦૪ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદા અને હુકમનામાને રદ કરી બાજુ પર રાખ્યા છે.

સગવડ માટે, પક્ષકારોનો દાવો કાર્યવાહીમાં તેમના મૂળ દરજ્જા મુજબ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૨. અપીલકર્તા વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી એ.બી. ગટેશાણિયા અને સામાવાળા નં. ૧ વતી વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી આર.વી. આચાર્યને સાંભળ્યા. નોટિસ બજાવેલ હોવા છતાં, સામાવાળા નં. ૨ વતી કોઈ હાજર રહ્યું ન હતું.

હાલની સેકન્ડ અપીલ આ કોર્ટની કો-ઓર્ડિનેટ બેન્ચ દ્વારા તારીખ ૦૫/૧૨/૨૦૦૬ ના હુકમ દ્વારા કાયદાના નીચેના નોંધપાત્ર પ્રશ્નો પર દાખલ કરવામાં આવી છે:

"૧. શું પ્રથમ અપીલ કોર્ટ તલાટી-કમ-મંત્રી દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ પંચનામાને માત્ર એ કારણોસર અવગણવામાં યોગ્ય હતી કે તેમની પાસે મામલતદાર પાસેથી યોગ્ય પરવાનગી ન હતી અને શું ખાનગી પક્ષ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ આવા પંચનામાને અન્યથા નહેર તૂટી ગઈ હતી અને ફરિયાદીને નુકસાન થયું હતું તે દર્શાવવા માટે પુરાવાના ટુકડા તરીકે લઈ શકાય?

૨. શું કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, પ્રથમ અપીલ કોર્ટ એવું માનવામાં યોગ્ય હતી કે જો નાણાકીય ખેંચાણને કારણે સામાવાળા પાકી નહેર બનાવી શક્યા ન હોય, તો તેમના કૃત્યમાં કોઈ બેદરકારી શોધી શકાતી નથી અથવા શું

સામાવાળાએ કોર્ટના સંતોષ માટે સાબિત કરવું જરૂરી હતું કે નહેર તૂટે નહીં તે જોવા માટે તેમણે તમામ યોગ્ય કાળજી લીધી હતી?"

૩. કેસની ટૂંકી હકીકતો નીચે મુજબ છે:

૩.૧ ફરિયાદીએ પ્રતિવાદીઓ – હાલના સામાવાળા સામે રૂ. ૫૫,૦૦૦/- ના ગુકસાન માટે ૧૮% પ્રતિ વર્ષના દરે વ્યાજ સાથે દાવો દાખલ કર્યો હતો, કારણ કે, ૧૩/૦૭/૨૦૦૦ થી ૧૫/૦૭/૨૦૦૦ દરમિયાન, ભારે વરસાદને કારણે, નહેર જે ફરિયાદીના ખેતરની નજીકથી પસાર થતી હતી, જે ગામ લખતર, જિલ્લો સુરેન્દ્રનગરના સર્વે નં. ૮૭૮/૬ પર આવેલી છે, તે ધરાશાયી થઈ હતી. પરિણામે, વરસાદનું પાણી ફરિયાદીના ખેતરમાં પ્રવેશ્યું હતું જેનાથી કપાસના પાક તેમજ ખેતરને ગુકસાન થયું હતું. દાવામાં વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આંક – ૧૦ પર નીચેના મુદ્દાઓ ફેમ કરવામાં આવ્યા હતા:

"૧. શું ફરિયાદી તેનો દાવો સાબિત કરે છે?

૨. શું ફરિયાદી વ્યાજ મેળવવા માટે હકદાર છે?

૩. શું ફરિયાદી માંગ્યા મુજબની રાહત મેળવવા માટે હકદાર છે?

૪. શું હુકમ અને હુકમનામું?"

વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટે, ફરિયાદી અને તેમના સાક્ષીઓના મૌખિક નિવેદનો તેમજ

પ્રતિવાદીઓના મૌખિક નિવેદનો નોંધ્યા પછી, આંશિક રીતે દાવો મંજૂર કર્યો હતો અને પ્રતિવાદીઓને દાવો દાખલ કર્યાની તારીખથી વસૂલાત સુધી ૯% પ્રતિ વર્ષના દરે વ્યાજ સાથે રૂ. ૧૨,૦૦૦/- ની રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. ખેતરને થયેલા નુકસાન માટે ફરિયાદીના અન્ય દાવાઓ રદ કરવામાં આવ્યા હતા. સદર ચુકાદા અને હુકમનામાથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ થઈને, પ્રતિવાદીઓએ સુરેન્દ્રનગર ખાતેના વિદ્વાન પ્રિસાઇડિંગ ઓફિસર, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નં. ૩ સમક્ષ રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નં. ૧૯/૨૦૦૪ દાખલ કરી હતી. ફરિયાદીએ આંક ૧૧ પર કોસ-ઓબ્જેક્શન પણ દાખલ કર્યા હતા અને પ્રતિવાદીઓ સામે રૂ. ૫૫,૦૦૦/- ના હુકમનામા માટે અરજ કરી હતી. પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી, સુરેન્દ્રનગર ખાતેના વિદ્વાન પ્રિસાઇડિંગ ઓફિસર, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નં. ૩ એ વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદા અને હુકમનામાને રદ કરી બાજુ પર રાખીને પ્રતિવાદીઓની અપીલ મંજૂર કરી હતી.

૩.૨ વિદ્વાન ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદા અને હુકમનામાને રદ કરવાથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ થઈને, અપીલકર્તા - ફરિયાદી હાલની સેકન્ડ અપીલ દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ છે.

૫. ફરિયાદી વતી વિદ્વાન વકીલે, શરૂઆતમાં, એવી દલીલ કરી હતી કે ફરિયાદી

ગામ – લખતર, જિલ્લો સુરેન્દ્રનગર ખાતે આવેલ સર્વે નં. ૮૭૮/૬ જમીનના માલિક છે. નહેર નં. ૧, સરધારા ડેમ, લખતર તરફ જતી, ફરિયાદીના ખેતરની નજીકથી પસાર થાય છે. નહેર નં. ૧ ની જાળવણી પ્રતિવાદીઓ પાસે છે. ૧૩/૦૭/૨૦૦૦ થી ૧૫/૦૭/૨૦૦૦ સુધી, ભારે વરસાદને કારણે, નહેરમાં વરસાદી પાણી ભરાઈ ગયું હતું જેના પરિણામે આશરે ૭૦ ફૂટ લંબાઈની નહેર ધરાશાયી થઈ હતી. નહેર ધરાશાયી થવાને કારણે, વરસાદી પાણી ફરિયાદીના ખેતરમાં પ્રવેશ્યું હતું જેનાથી કપાસના પાક તેમજ ફરિયાદીના ખેતરને નુકસાન થયું હતું. પ્રતિવાદી નં. ૨ ને ફરિયાદી દ્વારા ૧૫/૦૭/૨૦૦૦ ના પત્ર (આંક ૧૭) દ્વારા જાણ કરવામાં આવી હતી. પ્રતિવાદીઓને જાણ કરવામાં આવી હતી કે નહેરની દિવાલ ધરાશાયી થવાને કારણે, વરસાદી પાણી ફરિયાદીના ખેતરમાં પ્રવેશ્યું હતું અને ફરિયાદીને રૂ. ૫૫,૦૦૦/- સુધીનું નુકસાન થયું છે. સદર પત્ર, પ્રાપ્ત થયા હોવા છતાં, પ્રતિવાદી દ્વારા જવાબ આપવામાં આવ્યો ન હતો. પરિણામે, ૧૧/૦૮/૨૦૦૦ ની કાનૂની નોટિસ (આંક ૧૮) પ્રતિવાદીઓને બજાવવામાં આવી હતી જે પણ પ્રતિવાદીઓ દ્વારા યોગ્ય રીતે પ્રાપ્ત થઈ હતી. પ્રતિવાદીઓએ પત્ર તેમજ નોટિસ પર કોઈ ધ્યાન ન આપ્યું હોવાથી, ફરિયાદી નુકસાન માટે દાવો દાખલ કરવા મજબૂર બન્યા હતા. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ફરિયાદીની લેખિત વિનંતી પર, તલાટી-કમ-મંત્રીએ ૨૧/૦૭/૨૦૦૦ ના રોજ ફરિયાદીના ખેતરની મુલાકાત લીધી હતી અને પંચ-રોજકામ દોર્યું હતું. પંચ-રોજકામ એ પણ સંકેત આપે છે કે ભારે વરસાદને

કારણે, નહેર નં. ૧ જે ફરિયાદીના ખેતરની નજીકથી પસાર થાય છે, તે ધરાશાયી થઈ હતી અને વરસાદી પાણી સદર ખેતરમાં પ્રવેશ્યું હતું જેના પરિણામે રૂ. ૫૫,૦૦૦/- સુધીનું નુકસાન થયું હતું. તલાટી-કમ-મંત્રીની તપાસ પણ ફરિયાદી દ્વારા આંક ૨૪ પર કરવામાં આવી હતી. ફરિયાદીએ દાવાના સમર્થનમાં પોતાની અને અન્ય સાક્ષીઓની પણ તપાસ કરી હતી. વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટે, રેકૉર્ડ પરના પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કર્યા પછી, ફરિયાદીનો દાવો આંશિક રીતે મંજૂર કર્યો હતો અને પાકના નુકસાન માટે રૂ. ૧૨,૦૦૦/- વળતર મંજૂર કર્યું હતું, જોકે, વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટે પ્રતિવાદીઓના પડકાર પર ખેતરને થયેલા નુકસાન માટે વળતર આપ્યું ન હતું. વિજ્ઞાન ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટે વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા તારણને ખલેલ પહોંચાડી હતી અને "ઈશ્વરના કૃત્ય" (act of God) ના આધારે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે પ્રતિવાદીઓના ભાગ પર કોઈ બેદરકારી નથી. વિજ્ઞાન ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટે તલાટી-કમ-મંત્રીના મૌખિક નિવેદનનું ખોટું અર્થઘટન કર્યું હતું, જેમણે તેમના નિવેદનમાં જણાવ્યું હતું કે લખતર ખાતે મામલતદારની મૌખિક સૂચનાઓ પર, પંચ-રોજકામ કરવામાં આવ્યું હતું. વિજ્ઞાન ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટે પંચ-રોજકામને એ આધારે સ્વીકાર્યું ન હતું કે તલાટી-કમ-મંત્રીએ, છુપા ઈરાદા સાથે, ફરિયાદીને પંચ-રોજકામ દોરવામાં મદદ કરી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કાયદા હેઠળ તલાટી-કમ-મંત્રીને પંચ-રોજકામ દોરતા રોકવા માટે કોઈ અવરોધ નથી. વધુમાં, જે પ્રતિવાદીઓ પંચ-રોજકામ (આંક ૨૫) પર પ્રશ્ન ઉઠાવી રહ્યા છે તેમણે લખતર ખાતેના

મામલતદારની તપાસ કરી નથી. વિદ્વાન ફર્સ્ટ અપીલ કોર્ટે, લેખિત નિવેદનમાં "ઈશ્વરના કૃત્ય" ના કોઈપણ બચાવ વિના, અને પ્રતિવાદીના બચાવને યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલ્યાંકન કર્યા વિના, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમનામું રદ કરી બાજુ પર રાખ્યું હતું. એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ પ્રતિવાદીઓનો બચાવ છે કે નહેર લખતર ગ્રામ પંચાયતના વ્યવસ્થાપન અને નિયંત્રણ હેઠળ હતી, જેમણે નહેરની યોગ્ય સફાઈ કરી ન હતી અને પાણી સરધારા ડેમ નહેરમાં પાછું ગયું હતું. પરિણામે, નહેર ઓવરટોપ થઈ હતી અને પાણી ફરિયાદીના ખેતરમાં પ્રવેશ્યું હતું. પ્રતિવાદીઓની આ દલીલ પ્રતિવાદીઓ બેદરકાર રહ્યા છે તે સ્થાપિત કરવા માટે પૂરતી છે અને આવા પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેતા, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે દાવો મંજૂર કર્યો હતો. આ તબક્કે, ફરિયાદી વતી વિદ્વાન વકીલે, સૂચનાઓ પર, રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદી ખેતરને થયેલા નુકસાન માટે વળતરનો આગ્રહ રાખતા નથી. માત્ર પાકના નુકસાન માટે વળતરનો દાવો પડકારમાં છે. ફરિયાદી વતી વિદ્વાન વકીલે "વોહરા સાદિકભાઈ રજાકભાઈ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય" ના કેસમાં ૨૦૧૬ (૦) એઆઈજેઈએલ – એસસી ૫૮૨૮૯ માં નોંધાયેલ નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે.

૬. ફરિયાદી વતી વિદ્વાન વકીલ દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે બેદરકારીના કિસ્સામાં, "ઈશ્વરના કૃત્ય" (act of God) અભિવ્યક્તિનો અર્થ

એવો ફટ્કા છે, જે પ્રકૃતિનું સીધું, હિંસક, અચાનક અને અનિવાર્ય ફટ્કા છે જેનું અનુમાન કરી શકાયું ન હોત, અથવા જો અનુમાન કરવામાં આવ્યું હોત, તો માનવીય કાળજી અને કૌશલ્ય દ્વારા તેનો પ્રતિકાર કરી શકાયો ન હોત. "ઈશ્વરના ફટ્કા" નો બચાવ જે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી અને વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કોઈ ચોક્કસ મુદ્દો ફેમ કરવામાં આવ્યો ન હોવાથી, વિદ્વાન અપીલ કોર્ટે "ઈશ્વરના ફટ્કા" અભિવ્યક્તિ પર અપીલ મંજૂર કરીને કાયદાની ભૂલ કરી છે અને ખોટી રીતે ઠેરવ્યું છે કે પ્રતિવાદીઓ ફરિયાદીને થયેલા નુકસાન માટે બેદરકાર નથી. ઉપરોક્ત સિવાય, અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલ દ્વારા અન્ય કોઈ રજૂઆત કરવામાં આવી ન હતી.

૭. તેનાથી વિપરિત, સામાવાળા પ્રતિવાદીઓ વતી વિદ્વાન વકીલે વિદ્વાન ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમનામાનું સમર્થન કર્યું છે અને એવી દલીલ કરી છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે તલાટી-કમ-મંત્રી દ્વારા દોરવામાં આવેલા પંચ-રોજકામ (આંક - ૨૫) પર આધાર રાખ્યો છે, જેની પાસે આવું પંચ-રોજકામ દોરવાની કોઈ સત્તા કે સત્તા ન હતી. પંચ-રોજકામ એ નહેર ધરાશાયી થઈ હતી અને વરસાદનું પાણી ફરિયાદીના ખેતરમાં પ્રવેશ્યું હતું તે વિવાદિત તથ્ય સ્થાપિત કરવા માટે નિર્ણાયક પુરાવો નથી. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે નહેર લખતર ગ્રામ પંચાયતના વ્યવસ્થાપન અને દેખરેખ હેઠળ હતી. મોટિસર તળાવ ભરવાના હેતુ માટે સંકલ નં. ૩૨૭૦ પરનો ગેટ

લખતર ગ્રામ પંચાયતના વ્યવસ્થાપન હેઠળ આવે છે. ૧૩/૦૭/૨૦૦૦ ના રોજ ભારે વરસાદને કારણે, ફીડર નહેરને ભારે વરસાદી પાણી મળ્યું હતું અને, તેથી, મોટિસર તળાવ ભરવા માટે ગેટ ખોલવામાં આવ્યો હતો. જોકે, નહેરને યોગ્ય રીતે સાફ કરવામાં આવી ન હતી અને, તેથી, પાણી સરધારા ડેમમાં પાછું ગયું હતું. પરિણામે, પાણી ઓવરફ્લો થઈ ગયું અને ફરિયાદીના ખેતરમાં પ્રવેશ્યું. ફરિયાદીના આરોપ મુજબ નહેર ધરાશાયી થઈ નથી, વધુમાં, ફરિયાદીએ નહેર ધરાશાયી થવાના આરોપને સાબિત કરવા માટે નજીકના ખેતરોમાંથી કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરી નથી, ફરિયાદી પ્રતિવાદીઓના ભાગ પર બેદરકારી સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે. પંચ-રોજકામ પર ફરિયાદી દ્વારા આધારિત એવો દસ્તાવેજ છે જે લખતર ખાતે મામલતદાર દ્વારા પ્રમાણિત નથી. વિદ્વાન અપીલ કોર્ટે સદર પંચ-રોજકામને યોગ્ય રીતે અવિશ્વાસમાં મૂક્યો હતો અને વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમનામું રદ કરી બાજુ પર રાખીને દાવો રદ કર્યો હતો. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે નહેરમાંથી પાણીનું ઓવરફ્લો થવું એ પ્રતિવાદીઓના નિયંત્રણમાં ન હતું અને, તેથી, વિદ્વાન અપીલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે ઠેરવ્યું છે કે આ, "ઈશ્વરના કૃત્ય" (act of God) હોવાથી, પ્રતિવાદીઓને બેદરકાર ગણી શકાય નહીં. ઉપરોક્ત સિવાય, સામાવાળા પ્રતિવાદીઓ વતી વિદ્વાન વકીલ દ્વારા અન્ય કોઈ રજૂઆત કરવામાં આવી ન હતી.

૮. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાનમાં લેતા અને રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી તપાસતા, એવું જણાય છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદીનો દાવો આંશિક રીતે મંજૂર કર્યો છે. આંક ૧૭, ૧૯ અને ૨૫, એ ફરિયાદી દ્વારા સામાવાળા નં. ૨ ને સંબોધિત પત્રવ્યવહાર, ફરિયાદી દ્વારા પ્રતિવાદીઓને આપવામાં આવેલી નોટિસ અને તલાટી-કમ-મંત્રી દ્વારા દોરવામાં આવેલ પંચ-રોજકામ છે, અનુક્રમે. ફરિયાદીનો કેસ છે કે ૧૩/૦૭/૨૦૦૦ થી ૧૫/૦૭/૨૦૦૦ દરમિયાન, ફરિયાદીનું ખેતર જ્યાં આવેલું છે તે વિસ્તારમાં ભારે વરસાદને કારણે, નહેર નં. ૧ જે ફરિયાદીના ખેતરની નજીકથી પસાર થાય છે, તે ધરાશાયી થઈ હતી. વરસાદી પાણી ફરિયાદીના ખેતરમાં પ્રવેશ્યું હતું જેનાથી પાક નાશ પામ્યો હતો અને ફરિયાદીની જમીનને પણ મોટા પાયે નુકસાન થયું હતું. નુકસાન રૂ. ૫૫,૦૦૦/- તરીકે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હતું. ૧૫/૦૭/૨૦૦૦ ના પત્ર દ્વારા વળતરની સદર માંગણી હવામાં ઉડી ગઈ હતી કારણ કે પ્રતિવાદીઓએ ફરિયાદીના દાવાનો જવાબ આપવા/નકારવાની પણ દરકાર કરી ન હતી. ફરિયાદીએ ફરીથી, ૧૧/૦૮/૨૦૦૦ ના રોજ, પ્રતિવાદીઓને કાનૂની નોટિસ (આંક - ૧૯) આપી હતી જેમાં ઉપરોક્ત નુકસાન જણાવતા અને વળતરનો દાવો કર્યો હતો. પ્રતિવાદીઓ, હંમેશાની જેમ, કાનૂની નોટિસ પ્રાપ્ત થઈ હોવા છતાં, આવી કાનૂની નોટિસનો જવાબ આપવાની પણ દરકાર કરી ન હતી અને મુદ્દા પર ચુસ્ત રહ્યા હતા. જ્યારે ફરિયાદીને નુકસાન થયેલી રકમની વસૂલાત માટે દાવો દાખલ કરવા

મજબૂર કરવામાં આવ્યા હતા, ત્યારે પ્રતિવાદીઓ ઊંઘમાંથી જાગી ગયા હતા અને ફરિયાદીના કેસનો ઇનકાર કર્યો હતો. લેખિત નિવેદનમાં, પ્રતિવાદીઓએ ફકરા નં. ૩ માં સ્વીકાર્યું છે કે ૧૩/૦૭/૨૦૦૦ ના ભારે વરસાદને કારણે, ફીડર નહેરમાં ભારે પાણી આવ્યું હતું. વધારાનું પાણી ગેટ દ્વારા મોટિસર તળાવમાં વાળવાની જરૂર હતી, પરંતુ મોટિસર તળાવ, લખતર ગ્રામ પંચાયત દ્વારા બિન-જાળવણીને કારણે, વધારાનું પાણી મેળવી શક્યું ન હતું. પરિણામે, પાણી સરધારા ડેમમાં પાછું ગયું જે, બદલામાં, ઓવરટોપ થયું અને પાણી ફરિયાદીના ખેતરમાં પ્રવેશ્યું. લેખિત નિવેદનમાં, પ્રથમ વખત, નહેર ધરાશાયી થવાનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો છે. રેકૉર્ડ પરના પુરાવા સૂચવે છે કે નહેર ધરાશાયી થવાનો આક્ષેપ કરતો ૧૫/૦૭/૨૦૦૦ નો પ્રથમ પત્ર મળ્યા હોવા છતાં, પ્રતિવાદીઓએ તેની તપાસ કરાવી ન હતી. રેકૉર્ડ સૂચવે છે કે લખતર ખાતેના મામલતદારે પણ કોઈ પંચનામું કર્યું ન હતું. જ્યારે ફરિયાદીએ તલાટી-કમ-મંત્રી દ્વારા કરવામાં આવેલા પંચ-રોજકામ પર આધાર રાખ્યો હતો, ત્યારે સદર તલાટી-કમ-મંત્રીની ઉલટતપાસમાં, પ્રતિવાદીઓ સાક્ષીને પ્રશ્ન પૂછીને પંચ-રોજકામને ખોટું સાબિત કરવાનો ક્ષીણ પ્રયાસ કરીને બહાર આવ્યા હતા કે તલાટી-કમ-મંત્રીને પંચ-રોજકામ કરવાની સત્તા નથી. તલાટી-કમ-મંત્રીના મૌખિક નિવેદનનું યોગ્ય રીતે અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે અને વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે. જોકે, પંચ-રોજકામ (આંક - ૨૫) ને ખોટું સાબિત કરતી વખતે, વિદ્વાન અપીલ કોર્ટે તલાટી-કમ-મંત્રી દ્વારા તેમની

ઉલટતપાસમાં આપવામાં આવેલા જવાબની સંપૂર્ણ અવગણના કરી હતી કે
 લખતર ખાતેના મામલતદારે ફરિયાદીની લેખિત અરજીને પગલે પંચ-રોજકામ
 દોરવા માટે તેમને મૌખિક સૂચના આપી હતી. જ્યારે સાક્ષી, જે સરકારી કર્મચારી
 પણ છે, તેમણે લીધેલી કાર્યવાહી મૌખિક સૂચનાઓ પર છે તેમ જુબાની આપે
 છે, જો બીજી બાજુ સરકારી અધિકારીની કાર્યવાહીને પડકારી રહી હોય, તો સદર
 સાક્ષીના સંસ્કરણને દૂર કરવા માટે ઉપરી સત્તાધિકારીની તપાસ કરવી આવશ્યક
 છે. હકીકત એ છે કે મામલતદાર, લખતરે, ન તો પંચનામું કર્યું હતું કે ન તો
 તલાટી-કમ-મંત્રી દ્વારા કરવામાં આવેલા નિવેદનને ખોટું સાબિત કરવા માટે
 સાક્ષી બોક્સમાં પ્રવેશ્યા હતા, તે કોઈ ધારણાને જન્મ આપતું નથી કે પંચ-
 રોજકામ (આંક - ૨૫) પુરાવામાં સ્વીકાર્ય નથી. વિદ્વાન ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ દ્વારા
 દસ્તાવેજી પુરાવા તેમજ તલાટી-કમ-મંત્રીના મૌખિક નિવેદનને રદ કરવું એ
 કોઈ વિપરિત પુરાવા પર આધારિત નથી. વધુમાં, વિદ્વાન ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટે, મારા
 મતે, "ઈશ્વરના કૃત્ય" (act of God) ના સિદ્ધાંતને લાગુ કરીને ભૂલ કરી છે જે
 ક્યારેય વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ પ્રતિવાદીઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો.
 પ્રથમ અપીલ કોર્ટ મૂળ કાર્યવાહીમાં ન ઉઠાવવામાં આવેલા સંપૂર્ણ નવા કેસ
 અથવા બચાવના આધારે તથ્યોને ઉલટાવી શકતી નથી. જો "ઈશ્વરના કૃત્ય" ની
 દલીલ લેખિત નિવેદનમાં ઉઠાવવામાં ન આવી હોય, તો અપીલ કોર્ટ સામાન્ય
 રીતે ચુકાદાને ઉલટાવવા માટે તેને સ્યુઓ મોટો રજૂ કરી શકતી નથી. "ઈશ્વરના
 કૃત્ય" ના બચાવનો આગ્રહ રાખનાર પક્ષ દ્વારા સીધા અને નક્કર પુરાવા રજૂ

કરવા પડશે, જેના દ્વારા અપીલ કોર્ટ જવાબદારી પર પુનઃવિચાર કરી શકે છે. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને હુકમનામાને પડકારીને, પ્રતિવાદીઓએ ક્યારેય "ઈશ્વરના કૃત્ય" ના સિદ્ધાંત પર હુકમનામા પર પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો નથી. તે અંગે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ફેમ કરાયેલા કોઈ ચોક્કસ મુદ્દાના અભાવમાં, દાવાના પક્ષકારો પાસે "ઈશ્વરના કૃત્ય" ના સિદ્ધાંતના બચાવ સાથે મળવાની કોઈ તક ન હતી.

૯. બેદરકારીના કેસોમાં નુકસાનના દાવાના કેસોમાં ઈશ્વરના કૃત્યનો સિદ્ધાંત કાયદાનો નવો સિદ્ધાંત નથી. સદર સિદ્ધાંતની ચર્ચા માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા વોહરા સાદિકભાઈ રજાકભાઈ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં કરવામાં આવી છે. સદર નિર્ણયના ફકરા નં. ૨૫ અને ૨૬ માં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"૨૫. કડક જવાબદારીના ઉપરોક્ત નિયમના બે અપવાદો છે, જે રાઈલેન્ડ્સ વિરુદ્ધ ફ્લેચરમાં પોતે જ ઓળખવામાં આવ્યા હતા, એટલે કે: (એ) જ્યાં તે બતાવી શકાય કે છટકબારી ફરિયાદીની ખામીને કારણે હતી, અથવા (બી) છટકબારી વિસ મેજર અથવા ઈશ્વરના કૃત્યનું પરિણામ હતી. ઈશ્વરનું કૃત્ય એ છે જે પ્રકૃતિનું સીધું, હિંસક, અચાનક અને અનિવાર્ય કૃત્ય છે જેનું અનુમાન કરી શકાયું ન હોત, અથવા જો અનુમાન કરવામાં આવ્યું હોત, તો માનવીય કાળજી અને કૌશલ્ય દ્વારા તેનો પ્રતિકાર કરી શકાયો ન હોત. સામાન્ય રીતે, તે કૃત્યો જે

પ્રકૃતિના મૂળભૂત દળો દ્વારા કરવામાં આવે છે, જે માણસ અથવા અન્ય કારણની એજન્સી સાથે જોડાયેલા નથી, તે ઈશ્વરના કૃત્યોની શ્રેણીમાં આવશે. ઉદાહરણો છે: વાવાઝોડું, તોફાન, વીજળી, વરસાદનું અસાધારણ પડવું, અસાધારણ ઉંચી ભરતી, અસાધારણ ગંભીર હિમ, અથવા ભરતીનો ઉછાળો જે મધ્ય-પાણીમાં જહાજને સાફ કરે છે. અહીં જે મહત્વનું છે તે એ છે કે તે અનન્ય હોવું જરૂરી નથી અથવા તે પ્રથમ વખત બનવું જોઈએ તે જરૂરી નથી. તે અસાધારણ છે અને તેવું છે જેનું વ્યાજબી રીતે અનુમાન કરી શકાયું ન હોત તે પૂરતું છે. અમે આ મુદ્દા પર કેટલાક કેસોની ચર્ચા કરવા માંગીએ છીએ જેનાથી આપણે હાલની અપીલમાં સામનો કરી રહ્યા છીએ."

"૨૬. નિકોલસ વિરુદ્ધ માર્સલેન્ડ, (૧૮૭૫) એલઆર ૧૦ એક્સ.૨૫૫ માં, સામાવાળા તેમની જમીન પર કૃત્રિમ તળાવોની શ્રેણી ધરાવતા હતા. આ તળાવોના નિર્માણ અને જાળવણીમાં બેદરકારી હતી. જોકે, વરસાદના ખૂબ જ અસામાન્ય પડવાને કારણે, જે એટલું અસામાન્ય હતું કે તેનું વ્યાજબી રીતે અનુમાન કરી શકાયું ન હોત, કેટલાક જળાશયો ફૂટી ગયા અને ચાર દેશના પુલ લઈ ગયા. સામાવાળાને જવાબદાર ગણવામાં આવ્યા ન હતા કે પાણી ઈશ્વરના કૃત્ય દ્વારા છટકી ગયું હતું."

"ઈશ્વરના કૃત્ય" અભિવ્યક્તિ એ છે જે પ્રકૃતિનું સીધું, હિંસક, અચાનક અને અનિવાર્ય કૃત્ય છે જેનું અનુમાન કરી શકાયું ન હોત, અથવા જો અનુમાન

કરવામાં આવ્યું હોત, તો માનવીય કાળજી અને કૌશલ્ય દ્વારા તેનો પ્રતિકાર કરી શકાયો ન હોત. હાલના કેસમાં, નહેરમાંથી પાણીનું ઓવરફ્લો થવું અને એક તરફ ફરિયાદીના ખેતરમાં પાણી પ્રવેશવું અને બીજી તરફ, ભારે વરસાદને કારણે નહેર ધરાશાયી થવાનો આક્ષેપ જેનાથી પાણી ફરિયાદીના ખેતરમાં પ્રવેશ્યું, તે કોઈ મહત્વનું નથી કારણ કે તે સ્વીકૃત હકીકત છે કે પાણી પ્રવેશવાને કારણે ફરિયાદીનું ખેતર નુકસાન પામ્યું હતું. પ્રતિવાદીઓનો બચાવ કે નહેરને નિયમિત ધોરણે સાફ કરીને યોગ્ય રીતે જાળવવામાં આવી ન હોવાથી, પાણી પાછું વળ્યું જેના પરિણામે નહેર ઓવરફ્લો થઈ, તે ફરિયાદીના ખેતરમાં થયેલા પાકના નુકસાન માટે પ્રતિવાદીઓને બેદરકાર ઠેરવવા માટે પૂરતી સ્વીકૃતિ છે. સુનાવણી દરમિયાન, પ્રતિવાદીઓના વિદ્વાન વકીલે યોગ્ય રીતે સ્વીકાર્યું હતું કે લખતર ગ્રામ પંચાયત સુરેન્દ્રનગર ડિસ્ટ્રિક્ટ પંચાયત, એટલે કે સામાવાળા નં. ૧ ના અધિકારક્ષેત્ર અને નિયંત્રણમાં આવે છે. જો નહેર લખતર ગ્રામ પંચાયતના વહીવટ અને જાળવણીમાં આવે છે, તો પણ, તકનીકી આધારે કે લખતર ગ્રામ પંચાયતને પક્ષકાર બનાવવામાં આવ્યો નથી, તે ફરિયાદીને ડિસ્ટ્રિક્ટ પંચાયત પાસેથી વળતર મેળવતા અટકાવશે નહીં જે લખતર ગ્રામ પંચાયતના વડા છે. પ્રતિવાદીઓ લેખિત નિવેદનમાં ઉઠાવવામાં આવેલા બચાવને સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા રજૂ કરવામાં પણ નિષ્ફળ રહ્યા છે.

૧૦. ઉપરોક્ત તથ્યોના સમૂહમાં, હું એ અભિપ્રાયનો છું કે વિદ્વાન ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટે

પુરાવાનું અર્થઘટન કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે અને વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પહોંચેલા તથ્યોના તારણને ખતેલ પહોંચાડવામાં ભૂલ કરી છે. રેકૉર્ડ પર કોઈ વિપરિત સામગ્રી મળી નથી જેના દ્વારા, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પહોંચેલા તથ્યના તારણને વિદ્વાન ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ દ્વારા ખતેલ પહોંચાડી શકાય. પરિણામે, હાલની સેકન્ડ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નં. ૧૯/૨૦૦૪ માં સુરેન્દ્રનગર ખાતેના વિદ્વાન પ્રિસાઈડિંગ ઓફિસર, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નં. ૩ દ્વારા ૨૧/૦૮/૨૦૦૬ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમનામું આથી રદ કરવામાં આવે છે અને બાજુ પર રાખવામાં આવે છે. સિવિલ સૂટ નં. ૧૩૮/૨૦૦૦ માં સુરેન્દ્રનગર ખાતેના વિદ્વાન રજા જોઈન્ટ સિવિલ જજ (એસ.ડી.) દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમનામું પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. ફરિયાદીનો દાવો તદનુસાર આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૧૧. રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી સંબંધિત કોર્ટ/ટ્રિબ્યુનલને તાત્કાલિક પાછી મોકલી આપવામાં આવે.

(ડી. એમ. દેસાઈ, ન્યાયમૂર્તિ)

મુસ્કાન

આ હુકમની મૂળ નકલ માનનીય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા સહી કરવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.